

Юлія Снурнікова

МАНІФЕСТ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному українському суспільстві дедалі очевиднішими стають світоглядні зміни. Після атеїстичної доби Церква поступово відновлює свій статус важеля впливу: за даними різних соціологічних досліджень, понад 70% громадян України довіряють Церкві більше, ніж іншим соціальним інститутам.

Тема «повернення релігії в публічний простір постсекулярних держав через медіа» є новим і одним із пріоритетних напрямів богословських, релігієзнавчих, а сьогодні — й журналістикознавчих досліджень. Праці, в яких аналізується розвиток української релігійної журналістики, залишаються нечисленними, з огляду на що вихід у світ монографії Максима Балаклицького «Медіатизація протестантизму в Україні 1991—2010 років»^{*} можна назвати помітною подією.

Читання цієї монографії, зрозуміло, поставить багато запитань, неодмінно виникне до автора чимало зауважень, а, може, навіть і претензій. Ця праця змусить погоджуватися або сперечатися з автором. І в площині не лише наукових, а й світоглядних уявлень, бо цей текст виходить за межі суто наукового.

Особисто для мене у цьому дослідженні принциповими є дві речі: здатність до системних узагальнень та наукова неупередженість. Саме з останнім автор не до кінця впорався. Певною мірою, я знаходжу цьому пояснення: по-перше, у науки та віри різні інструменти та способи пізнання істини; по-друге, важко писати відсторонено про те, що є не лише сферою твоїх наукових пошуків, а насамперед свідомим життєвим пріоритетом, способом життя.

Отже, пан Балаклицький пише ревно, завзято, бо відстоює тут щось значно масштабніше, ніж свої наукові ідеї. Його праця — пев-

^{*} *Балаклицький М.* Медіатизація протестантизму в Україні 1991—2010 років : монографія / М. Балаклицький. — Х. : ХІФТ, 2011. — 379 с.

ною мірою світоглядний маніфест, який він ще й намагатиметься захистити в жорсткому форматі наукових студій.

Людина непідготовлена чи духовно незріла, читаючи цей текст, легко потрапить у пастку ідейної непохитності та переконаності автора у своїй правоті, а тому не буде здатна дискутувати з ним на рівних. Тому ця книга для іншого читача — зі стійкою власною позицією, сформованим поглядом, здатного до критичного мислення. Так-так, саме цього й очікує автор. Бо це — книга-позиція, книга-виклик, що неминуче провокує диспут — наднауковий, світоглядний, емоційний.

У цій монографії є важливими такі аспекти медіатизації, що їх досліджує автор: вихід Церкви на принципово новий рівень публічної проповіді; осмислення ідеї подолання секуляризму; вивчення дієвих механізмів, здатних удосконалити комунікацію «Церква — суспільство»; формування професійних та високоякісних конфесійних медіа; вивчення аудиторії релігійних ЗМІ, її поведінки, шляхів зацікавлення й утримання; визначення відкритих і втаємничених тем, яких необхідно або торкатися обережно, або не торкатися взагалі, аби уникнути фальшивих інтерпретацій у складній богословській тематиці; подолання міфів і застарілих стереотипів, що утворилися в суспільстві, зокрема завдяки повідомленням про церковне життя у світських ЗМІ; підготовка фахових релігійних журналістів, які повинні мати не лише відповідну освіту, а й християнський світогляд та ставитися до своєї праці як до служіння. Питання моральності й відповідальності цих журналістів перед Церквою та суспільством.

Презентована праця привертає увагу тим, що вперше в українській науці термін «медіатизація» застосовано до релігії; запропоновано метод оцінювання ефективності релігійних ЗМІ; студія досліджує найновіші процеси, що тільки перебувають у стадії становлення (1991—2010 рр.); дослідження спирається на широкий практичний матеріал: моніторинги, соціологічні опитування читачів та журналістів конфесійних медіа, спеціально зібраний архів протестантської періодики, нормативні документи. Праця має в підґрунті потужну методологічну базу.

На противагу твердженням автора, багато з того, що сказано в цій монографії, — висновків, оцінок і узагальнень, стосується не лише протестантських, а цілком може бути спроектовано на більшість інших релігійних ЗМІ.

Медіатизація — це сьогодні загальноцерковна тенденція. Як представниця канонічного православ'я, засвідчу, що в сучасних реаліях православна Церква (ПЦ) також досить активно формує нові принципи місіонерської діяльності, змінює методи пастирської та просвітницької роботи з тим розумінням, що її присутність у просторі суспільного життя, транслявання цінностей та ідей — неможливі без залучення різних видів медіа. У пошуку нових форм спілкування з паствою ПЦ взаємодіє зі світськими ЗМІ та одночасно створює власні інформаційні продукти. На сьогодні склалася система конфесійних медіа — друкованих, електронних, ефірних, що розглядаються як один із найважливіших засобів здійснення місіонерського служіння, реалізації духовно-просвітницької місії в сучасному світі, визнаються ефективним чинником катехізації, комунікаційним каналом для свідчення про Церкву й віру.

У презентованій праці М. Балаклицького наголошується: сьогодні вихід Церкви в публічну комунікацію не може обмежуватися наданням елементарної релігійної освіти. Це має бути вихід задля популяризації християнського способу життя, формування християнського світогляду та його збереження в сучасному світі, заради відродження й зміцнення інституту сім'ї, виховання дітей у душі заповідей Христових і навіть для побудови ефективного громадянського суспільства.

Невпинний процес медіатизації релігійного життя актуалізує питання про форму та зміст духовно-просвітницьких ЗМІ, зумовлює оновлення завдань конфесійних медіа. Підходи до їх створення потребують перегляду, уточнення і наукового осмислення. Монографія М. Балаклицького в цьому розумінні — ґрунтовна спроба такого осмислення — цілісного, логічного та аргументованого. Перед нами — самостійний, зрілий та усвідомлений автором матеріал, до того ж перевірений власним досвідом, що додає йому ваги.

Дозволю собі й критичні зауваження до тексту. Масштабність і унікальність досвіду протестантської місії в Україні видаються дещо перебільшеними — очевидно, через авторську захопленість об'єктом дослідження. Окуляр, крізь який автор досліджує ефекти медіатизації релігійної сфери в межах України (мається на увазі суто протестантське віровчення та церковна комунікація протестантів), як для вузькотематичного дослідження видається достатнім, а от

щоб розгледіти реальні масштаби процесу медіатизації релігійного життя та узагальнити реальні тенденції в межах країни — надто дрібним. На мій погляд, для більшої вичерпності все ж таки варто було включити в коло дослідження і досвід православної Церкви в Україні, а не свідомо применшувати чи ігнорувати масштаби її діяльності, заповзято називаючи православну спільноту в Україні анклавом. Адже православні ресурси в Інтернеті — лише офіційні — за кількістю домінують над рештою конфесійних і посідають перші сходинки в рейтингах (і автор цього не заперечує).

Автор ображається на журналістів, які критикують секти і прирівнюють до них протестантські церкви. Проте ніде не проводить межу між традиційними релігіями й конфесіями та деструктивними культурами, що отримали загальносвітовий осуд, і в читача може скластися враження, що автор захищає право на існування й цих небезпечних культів (Біле братство, Діти сонця, Аум Сінріке тощо).

М. Балаклицький вивчає сплеск релігійності в українському суспільстві, однак нічого не каже про духовну кризу європейської цивілізації, що надто захопилася ідеями толерантності, через що прискорила процеси світоглядної дезорієнтації та власної духовної деградації.

Для мене залишається відкритим питання: чи має Церква «йти у наступ», грюкати в двері, кричати в гучномовець, будувати проекти з масштабного залучення мас, тобто діяти в дусі войовничого моралізму. Адже попри будь-які виклики Церква не може перетворитися на успішний бізнес-проект, вона поза часом і простором, тож як неминуще й одвічне має і в сучасному світі зберегти свою сутнісно-функціональну ідентичність, унікальність місії та винятковість ролі в суспільному житті.

Отже, є про що сперечатися, є над чим міркувати.

Моя мета — зацікавити, спонукати або навіть спровокувати шановного читача взяти до рук цю працю та зійтися з її автором в інтелектуальній баталії. Пан Балаклицький завжди он-лайн. Він приготувався і навіть увів своє ім'я в пошуковий рядок системи Google (див. обкладинку). Тож виходьте зі своїми аргументами й контраргументами. Автор монографії очікує від своїх читачів чого завгодно, тільки не байдужості. І будьте певні: він готовий тримати удар і налаштований серйозно, бо йде аж у доктори наук.